

ІНСТИТУТ ГЕОГРАФІЇ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ ГЕОГРАФІВ УКРАЇНИ

**СТРАТЕГУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ
В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ
2030-УКРАЇНА**

2021

УДК: 911.0+502.3+332.1 (477)

Стратегування та планування регіонального розвитку в Україні в контексті досягнення Цілей 2030-Україна: збірник тез науково-практичної відео-конференції (електронне видання), 9 квітня 2021 р., К.: Інститут географії НАН України, 2021. - 26 с.

Збірник містить матеріали повідомлень учасників науково-практичної відео-конференції «Стратегування та планування регіонального розвитку в Україні в контексті досягнення Цілей 2030-Україна», проведеної в рамках глобальної ініціативи Міжнародного географічного союзу «GeoNight». Відео-конференція була присвячена можливостям географії щодо забезпечення розвитку регіонів України в умовах імплементації світоглядної Парадигми розвитку Суспільства в XXI столітті та Цілей сталого розвитку 2030.

ЗМІСТ

Барановський М. О. SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	6
Бахмутов В.Г, Герасименко Н.П., Главацький Д.В., Бончковський О.С., Мичак С.В., Кравчук І.В., Черкес С.І. МАГНІТНІ ІНДИКАТОРИ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН У ЛЕСОВО-ГРУНТОВИХ ВІДКЛАДАХ УКРАЇНИ.....	6
Бєлова Н. В. АГРОЛАНДШАФТНЕ РАЙОНУВАННЯ ПЕРЕДКАРПАТТЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ.....	7
Бортник С.Ю., Лаврук Т.М., Підкова О.М. ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА.....	7
Буяновський А. О. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	8
Варуха А.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗОНУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГОПРОСТОРОВОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННИМИ ТЕРИТОРІЯМИ.....	9
Денисенко О.О. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ ПЛАНУВАННЯ: ОЦІНКА ОСНОВНИХ СТЕЙКГОЛДЕРІВ.....	9
Джаман В.О., Джаман Я. В. СТРАТЕГУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕТНОГРАФІЧНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕНЬ ЦІЛЕЙ 2030-УКРАЇНА.....	10
Дронова О. Л. КОНЦЕПЦІЯ МІСЬКОГО МЕТАБОЛІЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИКОНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЄС – 2030.....	11
Голубцов О. Г., Чехній В. М., Фаріон Ю. М ЛАНДШАФТНЕ ПЛАНУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ.....	11

Заблотовська Н. В. ДО ПИТАННЯ ПРО СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У СИСТЕМІ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ.....	12
Заячук М. Д., Заячук О.Г ГЕОГРАФІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В РОЗРОБЦІ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ.....	13
Іванов Д. А. ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ОЦІНКИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАНІВСЬКИХ ГІР ТА ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ.....	13
Ігнатишин В.В., Ігнатишин А.В., Ігнатишин М.Б., Іжак Т.Й., Вербицький С.Т. ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗАКАРПАТТЯ: СЕЙСМОТЕКТОНІЧНИЙ АСПЕКТ.....	14
Кононенко О. Ю. ПЕРСПЕКТИВИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ДО 2030 РОКУ....	15
Корома Н. С. СИЛЬНА ДЕРЖАВА, ЯК УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	15
Костащук І. І. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ.....	16
Кріль Т. В. ОНОВЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ СХЕМИ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ БЕЗПЕКИ ПРОЖИВАННЯ У МІСТАХ.....	17
Кріль Т.В., Гаврилюк Р.Б. МОНІТОРИНГ ДЕГРАДАЦІЇ ЧОРНОЗЕМІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН.....	17
Мезенцев К. В., Провотар Н.І. МІСТА ТА УРБОРЕГІОНИ В СТРУКТУРІ ПЛАНУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ.....	18
Матвіїшина Ж.М. Дорошкевич С.П. ПАЛЕОГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	19
Мельник Ю. І. МІСІЯ ТА СТАТУС ГЕНЕРАЛЬНОЇ СХЕМИ	

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР.....	20
Мельничук А. Л. ВПЛИВ ЗАПРОВАДЖЕНИХ В УКРАЇНІ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ КОРОНАВІРУСУ COVID-19 НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	20
Нищик О. О. РОЗВИТОК РАДІОЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ВНАСЛІДОК АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС.....	21
Олещенко В. І. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ДЕРЖАВИ: СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ТА РЕАЛІЇ.....	21
Підгрушний Г. П. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТРОПОЛІСНИХ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ.....	22
Смирнов І. Г. ПРОЄКТ ЄС ТРИМОР'Я ТА УЧАСТЬ УКРАЇНИ(У СВІТЛІ ПРАЦЬ ОЛЕНИ СТЕПАНІВ).....	22
Сорокіна Л.Ю. КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИРОДНИХ ТА АНТРОПОГЕНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ЇХ ГЕОЕКОЛОГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	23
Тодоров В. І. ГЕОЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА: НОВИ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИДУНАВ'Я).....	23
Топчієв О.Г., Нефедова Н.Є. КОЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПОРТОВО-ЛОГІСТИЧНИХ СТРУКТУР У ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ.....	24
Топчієв О.Г., Яворська В.В., Сич В.А, Коломієць К.В. КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я.....	24
Хільчевська І.Г., Холодько А.Р. РОЛЬ БІЗНЕСУ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 2015-2030.....	25
Шевченко Р.Ю. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИРОДНОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. КИЄВА ЗА ДОПОМОГОЮ КОСМІЧНИХ СИСТЕМ ДЗЗ ТА ГІС.....	26

SMART-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Барановський М. О.

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Практика країн ЄС переконливо доводить, що в сучасних умовах smart-спеціалізація стає ключовим інструментом активізації розвитку регіонів. В Україні на новому етапі її регіональної політики на період до 2027 року на концепцію smart-спеціалізації покладаються особливі сподівання. Визначені в кожному з регіонів України галузі smart-спеціалізації мають стати драйверами їхнього розвитку, які спроможні змінити не лише секторальну, а й просторову структуру економіки. Наразі триває другий етап імплементації концепції smart-спеціалізації – процес підприємницького відкриття. Він передбачає залучення широкого кола науковців, пов'язаних із проведенням досліджень у царині регіонального розвитку. Особлива місія географічної науки полягає в тому, аби через концепцію smart-спеціалізації обґрунтувати «нове обличчя» регіонів України, визначити найбільш оптимальні траєкторії їхнього розвитку, які відповідають Цілям сталого розвитку 2030.

МАГНІТНІ ІНДИКАТОРИ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН У ЛЕСОВО-ҐРУНТОВИХ ВІДКЛАДАХ УКРАЇНИ

**Бахмутов В.Г., Герасименко Н.П., Главацький Д.В., Бончковський О.С.,
Мичак С.В., Кравчук І.В., Черкес С.І.**

*Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Ключем для вирішення нагальної для світової спільноти проблеми сучасності – глобальних змін клімату – є інформація про закономірності кліматичних змін регіонального і глобального рівня в минулому. Циклічна будова відкладів лесово-ґрунтової формації відображає закономірності кліматичних змін і є цінним архівом інформації щодо них. Подібність варіацій запису магнітної сприйнятливості та інших петромагнітних індикаторів палеоклімату в одновікових морських, озерних та субаеральних відкладах підтверджує можливість проведення палеокліматичних реконструкцій за магнітними властивостями. Методи петромагнетизму (магнітні властивості гірських порід) і палеомагнетизму (магнітостратиграфія), у поєднанні із літолого-палеопедологічними і палінологічними, є потужним інструментом при реконструкціях змін давнього середовища, а також широко застосовуються при вивченні лесово-ґрунтових товщ для вирішення нагальних інженерно-геологічних, господарських, екологічних завдань. Представлено попередні дані про просторово-часовий розподіл магнітних властивостей лесово-ґрунтових відкладів різних регіонів

України у зіставленні із реконструкціями ландшафтів плейстоценових етапів. Отримані результати є важливою складовою для визначення регіональних закономірностей формування лесово-грунтових товщ у залежності від давніх змін клімату і природних умов, що у свою чергу стане підґрунтям для прогнозування кліматичних змін. Дослідження підтримуються грантом НФДУ 2020.02/0406.

АГРОЛАНДШАФТНЕ РАЙОНУВАННЯ ПЕРЕДКАРПАТТЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Бєлова Н. В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Еколого-господарський стан території Передкарпаття значною мірою розбалансований через високу сільськогосподарську освоєність території, інтенсивне використання сільськогосподарських угідь та лісових земель. Запропонована нами класифікація агроландшафтів розроблена з урахуванням природноресурсного потенціалу регіону, геоморфологічних особливостей, ступеня аграрного навантаження, вибору способу та методів обробітку сільськогосподарських земель, інтенсивності проведення меліоративних робіт, а також спеціалізації сільськогосподарського виробництва на місцевому рівні. За характером антропогенного освоєння на території Передкарпаття виділено Дністровсько-Стрийську орну осушену, Сівко-Луквинську лісо-лучну, Бистрицько-Прутську орно-лучну та Сіретську лучно-лісову агроландшафтні області. В межах кожної агроландшафтної області виділено агроландшафтні райони – таксономічні одиниці нижчого рангу, які відображають сільськогосподарську спеціалізацію території, всього виокремлено 12 таких районів. На основі врахованих регіональних відмінностей структури та екологічного стану території розроблено ландшафтно-екологічні основи оптимізації агроландшафтів Передкарпаття. Оптимізоване співвідношення угідь передбачає зниження сільськогосподарських угідь із теперішніх 59% до 50–55%, у тому числі розораність слід скоротити з 39 до 35% і менше, питому частку сіножатей доцільно збільшити з 6,7 до 9%, а площу пасовищ зменшити від теперішнього рівня 11,8 до 9,4%.

ОСВІТНІ ІННОВАЦІЇ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Бортник С.Ю., Лаврук Т.М., Підкова О.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Висвітлюється інноваційний підхід до підготовки фахівців у галузі ґрунтознавства, управління земельними ресурсами та територіального планування в рамках однойменної освітньої програми, яка вже декілька років впроваджується на кафедрі землезнавства та геоморфології КНУ імені Тараса Шевченка. Програму розроблено з врахуванням цілей Державної стратегії регіонального розвитку. Інноваційність програми полягає у тісній співпраці викладачів, студентів та роботодавців, як зацікавлених сторін навчального процесу. Студенти стають ініціаторами, розробниками та співвиконавцями екопроектів та різнорівневих проектів просторового розвитку. Інтегруючим підходом освітньої програми є ландшафтне планування, що забезпечує сталий розвиток сільського господарства, високу якість продукції аграрного виробництва і збереження природної родючості ґрунтів. Цього можна досягти саме через просторовий розвиток території та менеджмент земельних ресурсів. Такий підхід важливий для стратегування просторового розвитку на місцевому, регіональному та державному рівнях, просторового планування територій громад, планування нових об'єктів природно-заповідного фонду та екомережі, природоохоронної діяльності, транскордонного співробітництва тощо.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Буяновський А. О.

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Сучасні кліматичні зміни характеризуються суттєвим потеплінням та аридизацією. В результаті ці зміни впливають на всі сфери життя, і, безумовно, економіки країни загалом та окремих регіонів зокрема. Особливо ці зміни клімату рефлексують на аграрний сектор економіки, який найбільш потерпає від таких трансформацій. Тому на перший план при плануванні розвитку територій та розробленні стратегії країни чи окремого регіону постає питання адаптації до змін клімату, врахування природно-господарської специфіки регіону та його соціально-економічного потенціалу. Для Одеського регіону останні декілька років через посухи виявилися вкрай важкими з точки зору ефективності сільськогосподарського виробництва та розвитку галузі АПК взагалі. Все вище сказане підкреслює актуальність оптимізації чи взагалі прийняття нової стратегії розвитку землеробства в Одеському регіоні, що має базуватися на врахуванні сільськогосподарського освоєння (інтенсивності та технології ведення господарства) території, природно-сільськогосподарського районування, науково-обґрунтованого природо- (зокрема земле- і ґрунто-) користування та спеціалізації (кластеризації) переробної галузі в АПК. Мета роботи – формування стратегії та комплексу агроеліоративних заходів екологічно безпечної системи землеробства в Одеському регіоні в сучасних умовах

зміни клімату, спрямованих на збереження і підвищення родючості ґрунтів регіону (передусім – чорноземів) у контексті сталого розвитку досягнення цілей 2030-Україна.

ОПТИМІЗАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗОНУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРОСТОРОВОГО УПРАВЛІННЯ ПРИРОДООХОРОННИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

Варуха А.В.

Інститут географії НАН України

В умовах безпрецедентного антропогенного тиску на довкілля та загострення світової екологічної кризи проблема збереження природних екосистем вимагає розробки ефективніших підходів до просторового планування, проектування та управління природоохоронними територіями. Попри розширення мережі та збільшення кількості об'єктів природно-заповідного фонду, природоохоронна ефективність їх діяльності є низькою. Це свідчення проблем управління та функціонування природоохоронних територій та актуальності пошуку підходів до їх вирішення, в тому числі щодо функціонального зонування, яке вимагає аналітичних методів та формалізованих процедур його здійснення на основі екологічних та соціальних критеріїв. Вирішення проблеми оптимізації функціонального зонування, як основи територіальної організації та просторового управління, природоохоронних територій дозволить підвищити ефективність виконання покладених на них функцій у рамках збалансованого (сталого) геопросторового розвитку.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ ПЛАНУВАННЯ: ОЦІНКА ОСНОВНИХ СТЕЙКГОЛДЕРІВ

Денисенко О.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Нові тренди останніх десятиліть (зростання відкритості і публічності, партисипативності і комунікативності в розвитку території та планувального процесу зокрема) вимагають переосмислення і переоцінки традиційних інструментів планування, залучення нових стейкголдерів, як до їх використання, так і перетворення. Тим самим формуються нові суспільні запити на те, якими мають бути інструменти планування та які задачі вони повинні виконувати у процесі перетворення території. Ці інструменти більше не є прерогативою лише професійних планувальників, а предметом інтересу усіх тих, хто в різний спосіб дотичний до процесу планування територій – місцевого самоврядування, бізнесу, громадськості,

активістів, медіа та ін. груп. Тому, з одного боку, інтерес до інструментів планування в останні роки лише зростає, а з іншого – відбувається постійне тестування цих інструментів на відповідність новим запитам усіма стейкхолдерами: наскільки прозорими та зрозумілими, відкритими та доступними є ці інструменти, якою мірою вони відповідають інтересам усіх зацікавлених груп та стратегічним цілям розвитку території. Доповідь базується на глибинних інтерв'ю з різними стейкхолдерами, залученими до процесу планування міст Вінниці, Херсона та Кривого Рогу та спрямована на висвітлення критеріїв та оцінки ефективності інструментів планування.

СТРАТЕГУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕТНОГРАФІЧНИХ ТУРИСТИЧНИХ МАРШРУТІВ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕНЬ ЦІЛЕЙ 2030-УКРАЇНА

Джаман В.О., Джаман Я. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Туристична сфера розвивається і набуває все більшого значення та швидко інтегрується в європейську і світову туристичну індустрію. Її стан виступає основою економічного розвитку регіонів та реалізації Глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, зокрема: Цілі 8 (економічне зростання), Цілі 9 (створення інфраструктури) та Цілі 11 (стійкість міст і населених пунктів). У Законі України "Про туризм" зазначено, що "держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності", а одним із основних пріоритетних напрямів державної політики в галузі туризму розглядає "розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку". Місто Чернівці - яскравий приклад поліетнічного простору і мультикультурності. Історія кожної етнічної громади є цікавою і неповторною, вони намагалися зберегти і розвивати рідну мову, культуру, традиції, звичаї, створили пам'ятки матеріальної і духовної культури. На державному обліку знаходиться 755 пам'яток культурної спадщини, з них 24 - національного значення (у т.ч. об'єкт світової спадщини ЮНЕСКО). Загальна оцінка атрактивності туристичних об'єктів - 1195 балів, від 458 балів української "приналежності" - до 64 балів вірменської громади. Картографічна прив'язка етно-туристичних об'єктів дозволила розробити етнографічні туристичні маршрути української, румунської, німецької, єврейської, польської, вірменської національних громад міста Чернівці.

КОНЦЕПЦІЯ МІСЬКОГО МЕТАБОЛІЗМУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИКОНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЄС - 2030

Дронова О. Л.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Територіальний порядок денний Європейського Союзу 2030 «Майбутнє для всіх місць» було узгоджено на неформальній зустрічі міністрів, відповідальних за просторове планування, територіальний розвиток і територіальну згуртованість у ФРН 1 грудня 2020 р. Новий Територіальний порядок денний ЄС має 2 загальні всеохоплюючі цілі і 6 просторових пріоритетів: 1. Справедлива Європа 1.1. Збалансована Європа 1.2. Функціональні регіони 1.3. Інтеграція за межами 2. Зелена Європа 2.1. Здорове довкілля 2.2. Циркулярна економіка 2.3. Стале з'єднання Для досягнення просторового пріоритету 2.2., що стосується розбудови сильних і збалансованих локальних економік у циркулярних містах, доцільно спиратися на концепцію міського метаболізму. Міста подібні живим організмам, які споживають ресурси з довкілля та виробляють біомасу і відходи. Міський метаболізм визначають як сукупність технологічних і соціально-економічних процесів, які відбуваються в міському середовищі та призводять до збільшення виробництва енергії, зниження витрат на її виробництво, споживання та усунення відходів. Модель циркулярного метаболізму для збалансованого міста чітко розрізняє лінійні і кругові метаболічні потоки. У містах необхідно заохочувати кругообіг матеріалів і максимально трансформувати відходи у ресурси. Саме розуміння необхідності змін у системах споживання і трансформації виробничих ланцюгів у містах призвели до виникнення засад циркулярної економіки.

ЛАНДШАФТНЕ ПЛАНУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Голубцов О. Г., Чехній В. М., Фаріон Ю. М

Інститут географії НАН України

В Інституті географії НАН України реалізовані проекти із розроблення методичних підходів та впровадження на практиці ландшафтного планування – інструменту комплексного оцінювання природних умов та інтеграції екологічних вимог у практику просторового планування територій, стратегічної екологічної оцінки (2010-2014, 2014-2016, 2018-2020). Ландшафтно-планувальні підходи апробовані у проектах із дослідження транскордонного регіону України і Білорусі (2010-2012, 2018-2019). Обґрунтовано застосування ландшафтного планування у контексті інтегрованого просторового розвитку України (2018).

- На трьох адміністративних рівнях розроблені Ландшафтна програма Черкаської області, Рамковий ландшафтний план Канівського району, Ландшафтний план території Степанецької сільради, а пізніше – Степанецької ОТГ. Це – вертикально поєднані і взаємоузгоджені ландшафтно-планувальні документи різного ступеня деталізації аналізу і оцінювання ландшафтів. На рівні області й району вони визначають загальні напрями розвитку території. Ландшафтний план є сучасним і ефективним інструментом для еколого орієнтованого управління територією ОТГ.
- Центральною є карта «Інтегральна концепція природоохоронних цілей і заходів», що узагальнює результати оцінювання ландшафтів і візуалізує систему цілей і заходів для забезпечення збалансованого еколого орієнтованого розвитку територій.

Ландшафтно-планувальні документи різного рівня в Україні стають частиною просторового планування через фіксацію у законодавстві. Інтеграція ландшафтного планування забезпечує реалізацію екологічних вимог при плануванні територій, посилює ефективність Стратегічної екологічної оцінки.

ДО ПИТАННЯ ПРО СТРУКТУРНІ ЗМІНИ У СИСТЕМІ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ

Заблотовська Н. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Зміни, що відбулися в адміністративному поділі України, призвели до нового наріжного питання - дослідження структурованості загальнодержавної системи розселення, зокрема доцільності виділення районних, міжрайонних та кущових локальних систем розселення локального рівня. Районні системи розселення часто були утвореннями штучними та функціонували на основі адміністративних зв'язків, на сьогодні зникли як такі. Системи розселення міжрайонного рівня також зазнають якщо не зникнення, то деформації. Цікавим є факт, що у багатьох випадках в основу новостворених адміністративних районів лягли саме центри колишніх міжрайонних систем, поселення, які за генетичним типом уже виконували адміністративні функції, а за функціональним - є центрами наступного другого-третього рангу після обласного центру. Прикладом можуть бути Кам'янець-Подільський, Чортківський, Коломийський, Бердичівський райони, які сформувалися на базі однойменних міжрайонних систем розселення. А проаналізувавши умови виділення ОТГ напрошується ще одна думка: «чи не співпадають центри громад із центрами кущових систем розселення, що в переважній більшості, зберегли за собою статус місцевих центрів ще на генетичному рівні?». Ми порівняли географію новостворених ОТГ Житомирської, Хмельницької, Тернопільської та Чернівецької областей із

виділеними у них раніше системами розселення кущового рівня. Результати показали, що в 67-81% центри новостворених ОТГ співпали із раніше зазначеними центрами кущових систем розселення.

ГЕОГРАФІЧНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ В РОЗРОБЦІ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

Заячук М. Д., Заячук О.Г

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Все більш значимими стають географічні дослідження, в яких від казуального детермінізму, виявляючи чинники регіонального розвитку, спрямовуючись до фіналізму, виявляючи інтегральні закономірності розвитку досягають номологічного детермінізму. Це має стати в основі і програм економічного та соціального розвитку територій, що повинні випереджати процеси, які відбуваються в регіонах. Ці програми мають конкретизувати те, чого може досягти територія, виходячи із наявного інтегрального потенціалу території, можливостей усунення наявних перешкод і загалом географічне бачення території (вміння просторово і комплексно мислити) як комплексу взаємопов'язаних підсистем. Географічні компетенції (можливість правильного вирішення завдань на основі застосування результатів здобутої географічної освіти) необхідні при підготовці аналітичної частини та всебічно повинні застосовуватись практично на всіх етапах створення програм регіонального розвитку. На підготовчому – безпосереднє залучення географів як представників громадськості, органів місцевого самоврядування, підприємців тощо. На другому етапі, при формуванні бачення розвитку регіону (що з наявного в регіоні слід залишити, чого позбутись та що нове має набути регіон) та подальшому об'єктивному аналізу регіону на третьому етапі. Це дозволяє визначити стратегічні пріоритети, регіонального розвитку, означити операційні цілі та вказати на конкретні дії. Впровадження останніх в більшості неможливе без створення ГІС та подальшого моніторингу.

ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ОЦІНКИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАНІВСЬКИХ ГІР ТА ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ

Іванов Д. А.

Державний історико-культурний заповідник «Трахтемирів»

Канівські гори, що витягнуті пасмом по правобережжю Дніпра від південних кордонів Київщини до гирла Росі, є однією з найбільших природних екосистем Лісостепової зони, яка не зазнала суттєвого антропогенного впливу. Їхню ландшафтну специфіку визначає унікальна геологічна будова, що сформувала одну

з найбільших яружно-балкових систем Європи: близько 8 тис. ярів. Ці особливості разом з великою рікою визначили історичну роль Канівських гір: місцевий археологічний комплекс представляє основні археологічні епохи, характерні для Центральної України, що стали основою для формування українського етносу. Канівські гори як окремий природний територіальний комплекс мають потужний рекреаційний потенціал, але на даний момент є зразком природної, господарської та соціальної деградації. Місцеве самоуправління не має уяви про можливості цієї території і бачить розвиток у експлуатації земельних ресурсів, екстенсивному та виснажливому агровиробництві. Нагальною є зміна парадигми, в першу чергу для збереження Канівських гір як цілісної екосистеми. Унікальність та компактність цієї території (площа складає близько 10 тис га і розташована в одній ОТГ) є майже ідеальною для розроблення інноваційного проєкту управління та розвитком цієї території. Для цього необхідне належне стратегічне оцінювання потенціалу території, системний аналіз та розроблення концепції просторової організації, яка забезпечувала б стійке природокористування і збереження основних екосистемних функцій Канівських гір.

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗАКАРПАТТЯ: СЕЙМОТЕКТОНІЧНИЙ АСПЕКТ

Ігнатишин В.В., Ігнатишин А.В., Ігнатишин М.Б., Іжак Т.Й., Вербицький С.Т.

Інститут геофізики ім.С.І. Субботіна НАН України

Проводячи екологічний моніторинг навколишнього середовища на геологічних структурах Закарпаття необхідно врахувати сеймотектонічний аспект регіону. Закарпаття - сейсмогенеруючий регіон, де періодично реєструються місцеві землетруси, в тому числі і відчутні місцеві. Частота прояву місцевих відчутних землетрусів на території Закарпатського внутрішнього прогину становить 1-6 подій за рік на фоні десятків та сотень слабких підземних поштовхів. Періодичність прояву сильних землетрусів становить 100 ± 30 років, один із сильних землетрусів відбувся в 1908 році в околиці м.Свалява. Актуальність вивчення впливу сейсмічних явищ на екологічний стан регіону спричинена також тим фактом, що із середини 2015 року, коли в районі смт Буштино Тячівського району Закарпатської області сейсмічними станціями Відділу сейсмічності Карпатського регіону Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна було зареєстровано більше сотні місцевих землетрусів (липень-серпень 2015 року), відчутних землетрусів не відбулося. Цей факт та зміни гідрогеологічного стану регіону підвищують ймовірність прояву відчутних місцевих землетрусів. Протягом тривалого періоду на території Березівського горбогір'я та в зоні Оашського глибинного розлому проводяться унікальні високоточні деформометричні вимірювання сучасних горизонтальних рухів кори, відмічено інтенсивне розширення

гірських порід в близько меридіональному напрямку в зоні Оашського глибинного розлому, стиснення - в Берегівському горбогір'ї, активізацію сейсмічних процесів.

ПЕРСПЕКТИВИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ДО 2030 РОКУ

Кононенко О. Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Реформування сфери поводження з відходами триває впродовж останніх 3-5 років і передбачає досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей із дотриманням принципів сталого розвитку та циркулярної економіки. В Україні розпочався процес збільшення кількості населених пунктів, що здійснюють збір та сортування ТПВ, створюються сортувальні лінії, проводяться закупівлі транспорту для вивезення відходів до місць переробки, утилізації та захоронення. Водночас основні об'єкти оновленої мережі поводження з відходами знаходяться на стадії проектування. При розробленні Генеральної схеми планування території України необхідно враховувати необхідність розміщення регіональних полігонів кластерного типу (3-6 у кожній області) та сміттєспалювальних заводів. Дана сфера у найближчі роки зазнає значних трансформаційних змін, що полягають у: 1) зростанні частки сфери поводження з відходами в економіці (поки що є тенденція по її скороченню); 2) перерозподілі виробничих потужностей і зайнятості на користь видів діяльності, пов'язаних з ремонтом техніки, сортуванням відходів, їх переробкою та утилізацією (зараз основна частина виконаних робіт і зайнятого населення припадає на збір та захоронення відходів). Підприємства, що працюють у даній галузі мають розміщуватись пропорційно розселенню населення, що має забезпечити стабільність їх роботи та пропозиції робочих місць на місцевих ринках праці.

СИЛЬНА ДЕРЖАВА, ЯК УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Корома Н. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Сталий розвиток визначається як базова умова якісних змін в державі. Розуміння процесу «розвитку» часто прив'язане до вільних ринків, стратегій, які спрямовані на створення сприятливих умов для бізнесу. Світ, який розвивається, стикається з іншими проблемами сталого розвитку, ніж розвинутий світ: багатші країни можуть зосередитися на ефективному використанні ресурсів, бідні ж мають захищати своє довкілля, зберігати ресурсну базу для наступних поколінь, покращувати рівень життя та пропонувати шлях до сталого стилю життя з достатком.

Розуміння розвитку крізь призму ринку унеможлиблює досягнення сталості та розвитку одночасності. Щоб досягнути суть сталого розвитку, поряд зі спробами зробити виробництво та споживання ресурсоефективнішим, держави мають говорити як населення світу повинно виробляти та споживати менше, як змінити руйнівний спосіб життя? Сьогодні державам потрібно переосмислити свої економічні моделі та форми правління, не кооперуючи корпорації, що керуються споживанням та зростанням. Дієвість держави наразі має велике значення для сталого достатку. Причини соціальних та екологічних катастроф у розвинутих країнах криються у відсутності сильної держави. Країни мають ясно ідентифікувати свої загрози та джерела несталості, культивувати політичну волю, формувати державну стратегію, чітко усвідомлюючи, що є здійсненним. Діяльність уряду та, власне, сам процес управління в сильній державі має будуватися на політичній філософії сталої держави та сталого суспільства.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Костащук І. І.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Соціальна безпека України загалом та окремих її регіонів є важливою складовою національної безпеки. Трансформаційні економічні та суспільно-політичні процеси сьогодення ставлять чимало викликів перед державними та місцевими органами влади з метою досягнення сталого розвитку в соціальній сфері, а також подолання негативних та кризових явищ і процесів, які виникли внаслідок військових дій на сході України та пандемії COVID-19 у світі та Україні зокрема. Сьогодні варто говорити про зміни соціально-економічних та суспільно-політичних полюсів соціальної безпеки. Для суспільно-географічної оцінки регіональної соціальної безпеки найдоцільніше виділити таких 7 груп індикаторів: демографічних та працересурсних загроз, загроз економічного добробуту, поширення соціальних негараздів, освітньо-культурному рівню населення, з рівноваги політично-електоральної ситуації та екологічного стану навколишнього середовища. Суспільно-географічний аналіз соціальної безпеки передбачає простеження її регіональних особливостей, виявлення чинників її формування та функціонування, типізацію регіонів за інтенсивністю поширення окремих загроз соціальної безпеки та загалом, що є необхідною умовою для розробки стратегії регіональної соціальної політики. Провівши оцінку соціальної безпеки регіонів України за статистичними даними 2012 та, 2016 та 2020 років можна чітко простежити вплив військових дій на сході України та пандемії COVID-19 на динаміку рівня соціальної безпеки регіонів України.

ОНОВЛЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ СХЕМИ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЙ БЕЗПЕКИ ПРОЖИВАННЯ У МІСТАХ

Кріль Т. В.

Інститут геологічних наук НАН України

Генеральна схема планування території України є основою для опрацювання містобудівної документації, просторового планування (містобудівна діяльність), формування безпечних та комфортних умов життя у містах. З моменту її укладання у 2002 р. відбулись значні зміни у перерозподілі населення України, її промислово-виробничих сфер, набуває обертів реформа децентралізації, відбуваються зміни природно-кліматичних умов, що спричиняють вплив на всі компоненти довкілля. Зазначені зміни потребують оновлення та внесення корективів до Генеральної схеми, що відповідає урядовим завданням (Ціль 10.1 Програми діяльності КМУ, Постанова Верховної Ради України від 04.10.2019 р., №188-IX). Тісний взаємозв'язок містобудівної документації та стратегічного планування на рівнях від місцевого до державного повинен мати не тільки забезпечення нормативно-правовими документами, але й механізми реалізації високої якості та дієвості моніторингових функцій для запобігання надзвичайним ситуаціям, що сприятиме економічному зростанню та прогнозуванню сталого розвитку територіальних громад. Одним із можливих шляхів цього є інтеграція Генеральної схеми планування території України із Урядовою інформаційно-аналітичною системою з питань надзвичайних ситуацій (Постанова КМУ від 16.12.1999 р., №2303). Основою поєднання цих систем є геологічна будова території, особливості геодинамічних умов, ідентифікація геологічних загроз, що можуть призводити до виникнення небезпечних подій та надзвичайних ситуацій у містах.

МОНІТОРИНГ ДЕГРАДАЦІЇ ЧОРНОЗЕМІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Кріль Т.В., Гаврилюк Р.Б.

Інститут геологічних наук НАН України

Дослідження міжнародних та вітчизняних кліматологів вказують на значні та інтенсивні зміни кліматичних умов у світі та в Україні зокрема. Зміщення меж кліматичних та природних зон відбувається із підвищенням середньорічних температур, змінами у перерозподілі опадів. Аномальні зливи та тривалі посухи спостерігаються на територіях, не характерних для них. Зміни кліматичних умов, а саме перерозподіл тепла та вологи, відбиваються на вологісному режимі верхніх

шарів ґрунту. Недостатня кількість вологи, або перезволоження ґрунтового покриву призводить до водної або вітрової ерозії і, в результаті, до деградації родючих ґрунтів – чорноземів. Моніторинг розвитку ерозійних процесів та аналіз просторово-часових змін вологості у ґрунтовому покриві у першу чергу сільськогосподарських земель на постійній основі є актуальними та стратегічними завданнями для України. Ерозійні процеси мають відмінний характер у різних типах гірських порід. Аналіз змін інженерно-геологічних властивостей материнських порід чорноземів та регіональних і місцевих інженерно-геологічних умов є важливою передумовою вирішення проблеми вразливості земель до деградації ґрунтового покриву при зміні кліматичних умов. Оперативність оцінювання стану, прогнозування, своєчасність прийняття рішень щодо запобігання процесам деградації чорноземів можуть бути забезпечені із застосуванням геоінформаційних технологій, використанням даних дистанційного зондування Землі та геологічних, інженерно-геологічних карт різних масштабів.

МІСТА ТА УРБОРЕГІОНИ В СТРУКТУРІ ПЛАНУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ

Мезенцев К. В., Провотар Н.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Планування просторового розвитку в епоху урбанізації (“urban age”) (Brenner, Schmid 2014) повинне враховувати роль міст та урборегіонів як ключових фокусів, «згустків» у просторовому паттерні країни. Зважаючи на це, ми пропонуємо актуалізувати для дискусії два питання. Як запобігти та подолати наслідки поширення «нездорової урбанізації»? «Нездорова урбанізація» в Україні визначається: поляризованістю міського розселення (“поляризована” урбанізація); зростанням частки міських жителів при скороченні їх абсолютної кількості (“депопулююча” урбанізація); ненадійністю даних про кількість міського населення у зв’язку з тим, що останній перепис населення відбувся у 2001 році, дані офіційної реєстрації не завжди відповідають реальному місцю проживання, не всі міські поселення забезпечують мешканцям міський спосіб життя (“статистична” урбанізація); мозаїчністю забудови (міської, приміської та навіть сільської) міських поселень та урборегіонів (“фрагментована” урбанізація); низьким рівнем залучення громади до міського планування (“непартисипативна” урбанізація). Як врахувати пріоритети розвитку метрополітенських регіонів та агломерацій? В Україні їх статус є законодавчо невизначеним. Проте ці утворення сформовані та досліджуються з точки зору найрізноманітніших аспектів їхнього функціонування і розвитку, наприклад, житлової та комерційної субурбанізації чи мінливих повсякденних практик у приміських просторах (Мезенцев, Провотар 2017, Підгрушний та ін. 2020, Мезенцев та ін. 2020).

ПАЛЕОГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Матвіїшина Ж.М. Дорошкевич С.П.

Інститут географії НАН України

Враховуючи, що зараз не існує інших ландшафтів крім сучасних, ми змушені вивчати давню природу і зміни клімату у минулому за палеогеографічними документами, до яких належать верстви субаеральних й субаквальних відкладів, ґрунти, рештки рослинності та організмів тощо. Джерелом цінної інформації щодо встановлення тенденцій і закономірностей розвитку природи та її компонентів у минулому є опорні розрізи відкладів земної кори, у яких досить повно зафіксовано літопис давніх подій і процесів (у т.ч. змін клімату).

У секторі палеогеографії Інституту географії НАН України традиційно проводяться роботи з вивчення опорних розрізів верхнього кайнозою з акцентом на викопні ґрунти. Ці роботи дозволяють простежувати деякі аспекти змін клімату (як одного з ключових чинників ґрунтоутворення) щоб окреслити місце і роль пліоцен-плейстоценових кліматичних змін в історії розвитку природи фанерозою (в останньому зафіксовано, як мінімум, чотири великих епохи планетарних зледенінь) та реконструювати дрібну етапність розвитку природи в останнє міжльодовиків'я (у голоцені) з метою прогнозування кліматичних змін на майбутнє.

На цей час встановлено основні закономірності розвитку природи території України у пліоцені й плейстоцені, окреслено дрібну ритміку змін клімату в голоцені (численні дані отримано завдяки спільним дослідженням з археологами), створено карти палеоландшафтів для окремих етапів плейстоцену та голоцену (у співавторстві Ж.М. Матвіїшиної з Н.П. Герасименко). Проблемні питання міжрегіональної кореляції відкладів та вивчення кліматичних змін висвітлено в останніх монографіях співробітників сектору палеогеографії: «Просторова часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України» (2010), «Давня людина: палеогеографія та археологія» (2013), «Природа Середнього Побужжя у плейстоцені за даними вивчення викопних ґрунтів» (2018) та ін.

Перспективами наступних робіт є вивчення дрібніших етапів та деталізація даних для окремих територій України, створення баз палеогеографічних даних. В рамках роботи конференції передбачається продемонструвати ключові розрізи кайнозойських відкладів, у яких відображено зміни кліматичних умов минулого.

МІСІЯ ТА СТАТУС ГЕНЕРАЛЬНОЇ СХЕМИ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Мельник Ю. І.

ГО «Центр регіональних досліджень»

Генеральна схема (далі – ГС) є одним з найбільш глобальних національних документів щодо комплексного розвитку території України. ГС спрямована на модернізацію національного простору, але безпосередньо ГС реалізується в регіонах та на конкретних територіях через містобудівну документацію відповідного рівня, секторальні цільові програми та проекти. ГС формує бачення яким бути регіонам через певний період шляхом планованої трансформації відповідних складових господарського, соціального, інфраструктурного та екологічного комплексів. ГС – це дороговказ, відповідно, її місія мобілізуюча, інтеграційна – забезпечити на тривалу перспективу засобами планування та містобудування досягнення стратегічних цілей Державної стратегії регіонального розвитку 2021-2027: «І. Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах» та «ІІ. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів» та, відповідно, їх оперативних цілей та завдань, а також цілей і завдань інших документів. Важливе місце займають організаційно-управлінські аспекти реалізації положень Генеральної схеми у регіонах. За це відповідають облдержадміністрації. Відзначимо у цьому процесі й роль територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, а також територіальних громад. Характер організації виконання Генсхеми у регіонах визначатиме глобальну трансформацію України в напрямі досягнення високого рівня конкурентоспроможності й показників сталості.

ВПЛИВ ЗАПРОВАДЖЕНИХ В УКРАЇНІ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ПОШИРЕННЮ КОРОНАВІРУСУ COVID-19 НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мельничук А. Л.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

За матеріали опитування лідерів територіальних громад розкрито рівень усвідомлення лідерами громад своєї відповідальності за управління громадою в умовах кризи, важливості злагодженої роботи усіх рівнів управління. Повідомлення акцентує на втратах місцевого самоврядування від запроваджених в Україні заходів із запобігання поширенню коронавірусу COVID-19 в перший рік поширення епідемії. Оцінено систему запроваджених в країні заходів щодо зниження податкового навантаження на економіку та малий і середній бізнес, скасування плати на землю

та інші альтернативні їм заходи. Проаналізовано спроможність місцевого самоврядування забезпечити функціонування критичної інфраструктури та виконання своїх базових функцій в умовах надзвичайної ситуації, викликаної пандемією, необхідність та спрямованість зовнішньої підтримки територіальним громадам базового рівня. Оцінено спроможність територіальних громад отримати та реалізувати право індивідуально запроваджувати заходи із підтримки малого та середнього бізнесу в умовах кризи, перерозподілу плати ПДФО на користь місцевого самоврядування та підтримки системи охорони здоров'я, запровадження механізму компенсування втрат місцевих бюджетів від запровадження заходів з підтримки малого та середнього бізнесу в умовах кризи.

РОЗВИТОК РАДІОЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ВНАСЛІДОК АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Нищик О. О.

Державна екологічна академія

В результаті Чорнобильської катастрофи 4-го блоку аварійного реактора було викинуто в атмосферу за межі промислової площадки АЕС у вигляді паливних частинок (ПЧ) 6000-8000 кг опроміненого дрібно диспергованого ядерного палива, що містить близько 3-4% напрацьованої до моменту аварії активності. Присутність в радіоактивних випадках паливних частинок є специфічною особливістю аварії на ЧАЕС. Близня 30-км зона аварії переважно була забруднена паливними частинками, що містять основну частину викинутих нелетких радіонуклідів, включаючи такі біологічно значущі, радіоізотопи плутонію і америцію. Паливні частинки були виявлені і на значній відстані від ЧАЕС у багатьох країнах Європи: Фінляндії, Швеції, Норвегії, Литві, Польщі, Німеччини, Чехії, Австрії, Швейцарії, Угорщини, Румунії, Болгарії, Греції та ін.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ ДЕРЖАВИ: СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ТА РЕАЛІЇ

Олещенко В. І.

Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України

Аналізується сучасний стан правового регулювання вирішення питань територіального устрою в Україні, перспективи його оптимізації в інтересах сталого розвитку, забезпечення поліпшення умов життя людей, ефективного використання природних та інших ресурсів з урахуванням євроінтеграційних та інших глобальних процесів.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МЕТРОПОЛІСНИХ РЕГІОНІВ В УКРАЇНІ

Підгрушний Г. П.

Інститут географії НАН України

Метрополісні регіони є важливим компонентом просторової організації господарства і розселення країни. Вони забезпечують включення держави та її регіонів до глобального соціально-економічного простору, є продуцентами та ретрансляторами технологічних і організаційних інновацій, виконують роль базових компонентів у формуванні поліцентричної моделі регіонального розвитку та удосконаленні просторової організації суспільства країни. Метрополісні регіони являють собою суспільно-територіальні комплекси, що включають в себе центральні міста – метрополіси та зони їх інтенсивного впливу і реалізують суспільно значимі функції на національному та міжнародному рівнях.

ПРОЄКТ ЄС ТРИМОР'Я ТА УЧАСТЬ УКРАЇНИ (У СВІТЛІ ПРАЦЬ ОЛЕНИ СТЕПАНІВ)

Смирнов І. Г.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Праці О.Степанів, яка першою серед українських географів розкрила сутність концепції "Міжмор'я", мають безпосереднє відношення і до найбільш сучасного нині проекту Європейського союзу у транспортно-логістичній сфері – Ініціативи Тримор'я (ІТМ). Недавній саміт ІТМ у Таллінні (19-20 жовтня 2020 р.) підкреслив вплив ІТМ на весь балтійсько-адриатично-чорноморський регіон [1]. Недаремно проєкт назвали саме Ініціативою Тримор'я, а не «Міжмор'я», оскільки у такий спосіб підкреслено не тільки відмінність від цієї довоєнної концепції, а й означено, що інфраструктурною співпрацею в межах ІТМ може бути територія, що включає басейни цих морів, а не лише простір, розташований між узбережжями. Отже, двері ініціативи відчинені і для країн Скандинавії, яка входить до складу ЄС і дуже близька до Таллінна. Вона була б логічним доповненням до інфраструктури комунікаційних шляхів Європи за віссю «північ – південь». Не зачинено їх і для інших охочих країн долучитися до ІТМ. Серед цих стратегічних партнерів насамперед називають дві країни Східного партнерства – Україну і Грузію. Найбільш перспективним напрямком участі України в Ініціативі Тримор'я є автомагістралі Via Carpatia.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИРОДНИХ ТА АНТРОПОГЕНІЗОВАНИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ ЇХ ГЕОЕКОЛОГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Сорокіна Л.Ю.

Інститут географії НАН України

Наслідки техногенних впливів на ландшафти, особливості формування їх геоекологічних станів визначаються характером та інтенсивністю таких впливів, а також природними властивостями ландшафтів у поєднанні з антропогенними змінами, що вже відбулися в них. Природні властивості ландшафтів значною мірою зумовлюють їх реакцію на техногенні навантаження, на напрямки, інтенсивність і наслідки природно-антропогенних процесів. Опрацьована нами єдина класифікація природних і антропогенно змінених ландшафтів, що ґрунтується на принципах генетичного ландшафтознавства (Сорокіна, 2014, 2019), дає можливість комплексного оцінювання стану та прогнозування змін сучасних ландшафтів. Критерії, на основі яких ґрунтується класифікація різнорангових ландшафтних комплексів, це природні фактори ландшафтної диференціації території, а також врахування того, які природні компоненти, що виступають такими факторами, змінені людиною і якою мірою. Систематизація ландшафтів певного регіону та України в цілому на основі запропонованої класифікації та їх подальший геопросторовий аналіз є підставою не лише для виявлення та інвентаризації зовнішніх проявів геоекологічних проблем (забруднення, надмірне розорювання, деградація ґрунтового покриву, забудова тощо), а й для їх комплексного ландшафтознавчого оцінювання, прогнозування, обґрунтування заходів із покращення геоекологічних умов території.

ГЕОЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА: НОВИ ВИКЛИКИ ДЛЯ ПЛАНУВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИДУНАВ'Я)

Тодоров В. І.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Нова реальність життєдіяльності населення України обумовлює нові підходи до планування розвитку території. До основних чинників, які актуалізували такі напрями в Українському Придунав'я, віднесемо такі: - покращення транспортно-логістичного положення; - трансформація систем розселення (СР) тощо. Запуск поромної переправи Орлівка – Ісакча значно зменшив час перебування в дорозі пасажирів з країн Північно-Західної Європи в Україну. Прогнозується збільшення кількості туристів з цього регіону в нашу державу. Для досягнення позитивного економічного ефекту від туризму доцільно: - виділити територію для облаштування

шляхової інфраструктури; - акцентувати увагу на розвитку туризму, насамперед, в регіонах проживання етнічних спільнот, які мають національні держави в Європі. Створення нових субрегіональних АТО обумовлює трансформацію СР районного, міжрайонного та обласного рівнів. Для ефективного управління СР необхідно: - модернізувати новий АТУ з акцентом на реально сформовані в процесі історико-географічного розвитку територіальні утворення (для поліетнічних регіонів це – етногеографічні системи); - створити умови для збільшення функціональних ознак центрів нових районів, в т.ч. шляхом збільшення площ поселень; - колишні центри адміністративних районів мають стати точками зростання 1-ї черги, а інші центри ТГ – 2-ї черги. Головними принципами планування території України мають бути комплексний характер, строковість, чіткий механізм реалізації.

КОЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПОРТОВО-ЛОГІСТИЧНИХ СТРУКТУР У ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Топчієв О.Г., Нефедова Н.Є.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Актуальність дослідження зумовлена сучасними організаційно-економічними та функціональними трансформаціями портової діяльності та процесами формування регіональних портово-логістичних структур і систем в Україні, які входять до Чорноморської Пан'європейської транспортної зони.

Формування регіональних портово-логістичних структур у приморських регіонах України спричиняють такі чинники: 1) входження України у Пан'європейську транспортно-логістичну систему, що має на меті більш повне використання потужного, за оцінками фахівців – найвищого серед європейських країн, транзитного потенціалу країни; 2) поступальне ускладнення організаційних форм портової діяльності за рахунок розвитку портово-логістичних центрів та портово-логістичних систем, що охоплюють всі морські та річкові порти країни і берегову інфраструктуру; 3) трансформація господарських форм портової діяльності, а саме: найбільші порти інтегрують численні суб'єкти ринкової інфраструктури і набувають ознак портово-логістичних центрів (холдингів); 4) для приморських регіонів України активна участь у світових портово-логістичних потоках і ланцюгах на даний час є головним і пріоритетним напрямом їх прискореного соціально-економічного розвитку.

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Топчієв О.Г., Яворська В.В., Сич В.А., Коломієць К.В.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

На даний час в Україні функціонує нормативно-правова база формування екомережі трьох рівнів - Загальноєвропейської, Національної та регіональних (обласних), а також триває підготовка до створення Смарагдової мережі в рамках виконання вимог ратифікованої в Україні Бернської конвенції. Це низка законів, серед яких "Про екологічну мережу", "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р", проєкт Закону України «Про території Смарагдової мережі» від 4.12.2020 р. та інші. Локальне проєктування екомережі забезпечується на основі розроблення регіональних програм (обласних) та зведеної схеми формування екомережі України, що є складовою Генеральної схеми планування території України. Вважаємо, що потрібен ще один рівень формування екомережі - власне регіональний. Зазначимо, що великі природно-господарські регіони мають свою регіональну специфіку формування елементів екомережі, залежно від рівня збереженості та наявності різноманітних природних екосистем, господарського та промислового освоєння території, рівня урбанізації. Схеми суміжних областей не завжди комплементарні одна одній, тобто не мають між собою просторової "стиківки". Як приклад розроблення екомережі на рівні природно-господарських регіонів представлена концепція формування природного каркасу екологічної безпеки – регіональна екомережа Українського Причорномор'я, розроблена як перехідна структура між національною екомережею України та проєктними схемами обласних екомереж.

РОЛЬ БІЗНЕСУ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 2015-2030

Хільчевська І.Г., Холодько А.Р.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Цілі сталого розвитку (ЦСР) окреслюють глобальні пріоритети сталого розвитку та прагнення на період до 2030 року. Вони мають на меті мобілізувати зусилля світової спільноти (урядів, бізнесу та громадськості) довкола ряду спільних цілей та завдань. Саме ЦСР, на відміну від попередніх Цілей Розвитку Тисячоліття (2000-2015), закликають бізнес застосовувати свій творчий та інноваційний потенціал для вирішення викликів сталого розвитку. Висока соціальна відповідальність в контексті ЦСР є однією з ключових та позитивних рисою сучасного бізнесу. На сьогодні все більше представників бізнесу опікуються питаннями сталого розвитку та діють у напрямі досягнення ЦСР, іноді навіть активніше, ніж національні уряди. Приватний сектор має значний вплив на розвиток економіки країни та суспільства в цілому. Бізнес є основним транслятором змін та інновацій, в тому числі й соціальних та екологічних. Проте, за даними Добровільного національного огляду 2020 р. «Цілі сталого розвитку Україна», лише 46% компаній інтегрують ЦСР у свій бізнес. Український бізнес реалізує значну кількість ініціатив і проєктів з корпоративної

соціальної відповідальності, які роблять посильний внесок у реалізацію ЦСР (переважно щодо Цілей 3, 4, 8 та 10). Проте, українські компанії здебільшого не переглядали свої стратегії корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) відповідно до прийнятих ЦСР, тому практично у всіх компаній відсутні показники вимірювання результатів проєктів та ініціатив з досягнення ЦСР.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРИРОДНОЇ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ М. КИЄВА ЗА ДОПОМОГОЮ КОСМІЧНИХ СИСТЕМ ДЗЗ ТА ГІС

Шевченко Р.Ю.

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління

Супутникова інформація є найбільш інформативною за детальністю масштабування, достовірністю та однозначністю прямих та непрямих характеристик природних та антропогенних об'єктів навколишнього природного середовища в сучасних еколого-географічних дослідженнях. Пріоритетним напрямом діджиталізації економіки України є створення геоінформаційних моделей такого актуального кластера, як туристсько-рекреаційна та екскурсійна діяльність. Реалізація відповідного наукового дослідження проводилася у проєкції на туристичний дестинаційно-атракційний ансамбль ландшафтів природно-територіальної системи м. Києва. Формулювання та обґрунтування роботи модулів геоінтелектуальної системи прийняття екологічних рішень ґрунтується на банку даних еколого-географічних знань, який сформований в процесі реалізованих у 2020 р. кафедрою екологічного моніторингу, геоінформаційних та аерокосмічних технологій ДЗ "ДЕА" польових (полігонних) передкартографічних рекогносциувальних робіт. Інновативним стало залучення SMART-геодетики, автоматизованих комплексів забезпечення маршрутів онлайн-аерокосмічною інформацією для потреб вишукування, уточнення та високоточного координування нових унікальних та ексклюзивних об'єктів культурної та природної спадщини в ареалах ПЗФ м. Києва. Запущена в роботу тестова оболонка геопорталу інтерпретаційної ГІС електронної картоатласної системи "Межі територій та об'єктів ПЗФ України. Культурна та природна спадщина", яка буде наповнюватися автоматично:<https://gis.dea.edu.ua/portal>.